

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Вовка Ігоря Васильовича «Ефективність оздоровчої діяльності у формуванні людського капіталу сільськогосподарських підприємств», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка» міжкафедрального наукового семінару факультету управління, економіки та права Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького.

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок з темами науково-дослідної роботи.

Важливість підвищення ефективності оздоровчої діяльності у формуванні людського капіталу сільськогосподарських підприємств обумовлюється необхідністю збереження та підвищення рівня здоров'я працівників цих підприємств. Здоров'я стає все більш критичним чинником якості людського капіталу, який у свою чергу є одним із основних чинників ефективності функціонування підприємств та їх конкурентоспроможності. Рівень здоров'я визначає можливість реалізації потенціалу цього капіталу.

Актуальність оздоровчої діяльності підприємств стосовно своїх працівників як носіїв людського капіталу зростає в умовах війни та нагромадження її наслідків. Загалом доволі складні умови праці в сільськогосподарських підприємствах знижують якість їх людського капіталу та впливає на його зменшення. Доводиться констатувати, що вітчизняні сільськогосподарські підприємства, на відміну від зарубіжних, наразі не приділяють належної уваги питанням оздоровчої діяльності по відношенню до своїх працівників. Це можна пов'язувати і з недостатнім поки що рівнем наукових досліджень у цій сфері, браком відповідних знань у керівництва та менеджменту цих підприємств, необізнаністю із зарубіжним досвідом вирішення проблеми, а також нерозвиненістю інфраструктури, яка формує відповідне середовище функціонування сільськогосподарських підприємств та потенційно могла б покращити їх оздоровчу діяльність. Усе зазначене обумовлює високу актуальність теми проведеного Ігорем Васильовичем Вовком дослідження.

Дисертаційна робота виконана згідно з програмою наукових досліджень Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, а саме – в межах НДР «Механізми забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору економіки та сільських територій» (номер держреєстрації 0121U108898). Внеском дисертанта у виконання цієї теми є розроблені ним теоретико-методологічні і методичні положення та практичні рекомендації щодо розвитку і підвищення ефективності оздоровчої діяльності сільськогосподарських підприємств як чинника формування їх людського капіталу, що в сучасних умовах все більше визначає рівень ефективності функціонування цих підприємств та рівень їх конкурентоспроможності.

2. Особистий внесок здобувача в отримання наукових результатів.

Дисертаційна робота є самостійно виконаним і завершеним науковим дослідженням. Наукові результати, наведені в дисертації, одержані особисто автором. Вони в сукупності сприяють вирішенню важливого наукового завдання, що має практичне значення – обґрунтування теоретико-методичного базису і розробки практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності оздоровчої діяльності у формуванні людського капіталу сільськогосподарських підприємств як чинника ефективності їх функціонування та конкурентоспроможності. Опубліковані наукові праці дисертанта містять положення, висновки і пропозиції, сформульовані особисто автором.

3. Достовірність та обґрунтованість результатів проведених досліджень.

Наукові положення, висновки і пропозиції, які містяться в дисертаційній роботі І.В. Вовка, достатньо обґрунтовані й достовірні, що підтверджується: належним опрацюванням літературних джерел, які включають наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених з питань сутності людського капіталу як економічної категорії і чинника ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств, його формування і використання, здоров'я як економічної категорії та елемента структури людського капіталу, ефективності різних видів оздоровчої діяльності як чинника збереження і покращення здоров'я працівників – носіїв людського капіталу; використанням офіційної інформації Державної служби статистика України та зарубіжних інформаційних джерел, результатів проведеного методом анкетного опитування дослідження стану оздоровчої діяльності у сільськогосподарських підприємствах Львівської області; комплексним застосуванням загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема – наукової абстракції, описово-аналітичного, індукції й дедукції, порівняння, аналізу рядів динаміки, класифікації, систематизації, узагальнення, єдності історичного і логічного в економічних дослідженнях та ін.

Підтвердженням належного наукового рівня результатів дослідження є свідоцтво про державну реєстрацію права інтелектуальної власності на окремі з них, їх апробація на науково-практичних конференціях, публікація в наукових фахових виданнях, впровадження наукового доробку дисертанта у практику, що засвідчується відповідними документами.

4. Ступінь наукової новизни та практичне значення основних результатів дисертації.

Дисертаційна робота містить наукову новизну, яка представлена у вигляді конкретних положень, що стосуються обґрунтування теоретичних і методичних положень та практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності оздоровчої діяльності у формуванні людського капіталу сільськогосподарських підприємств. Основні положення наукової новизни полягають у наступному:

вперше:

- ідентифіковано поняття якості людського капіталу як міри його здатності до ефективної реалізації свого потенціалу, рівень якої визначається станом

здоров'я, яке, будучи складовим елементом людського капіталу, є і чинником ефективності його використання, і умовою ефективності цього використання, і чинником формування якості цього капіталу;

- теоретично обґрунтовано, практично ідентифіковано і формалізовано логіку об'єктивного ланцюга залежностей, що характеризується комплексністю характеру та відповідним рівнем циркулярності у вигляді «здоров'я – людський капітал – економічне зростання – здоров'я»;
- теоретично обґрунтовано, практично ідентифіковано і сформовано поняття оздоровчої діяльності підприємства як чинника формування необхідного рівня здоров'я, що є елементом цього капіталу і визначає рівень його якості, а значить – рівень ефективності функціонування та конкурентоспроможності підприємства на ринку;

удосконалено

- теоретичні підходи до формування поняття специфіки людського капіталу сільськогосподарських підприємств шляхом їх доповнення результатами узагальнення існуючих підходів до класифікації чинників цього формування на групи: особливостей сільської місцевості як джерела поповнення людського капіталу сільськогосподарських підприємств; особливостей сільського господарства як галузі, що обумовлюють специфіку людського капіталу сільськогосподарських підприємств; особливостей сільськогосподарських підприємств та їх функціонування, що в сукупності визначають особливості людського капіталу цих підприємств та його використання;
- підходи до формування наукової бази для розвитку політики оздоровчої діяльності підприємства шляхом розробки методики здійснення оцінки ступеня зацікавленості підприємства в промоції здоров'я його працівників на робочих місцях та методики створення профілю підприємства щодо рівня розвитку і ефективності його політики оздоровчої діяльності у напрямку підвищення рівня якості його людського капіталу з розробкою відповідних матричних таблиць;

одержали подальший розвиток:

- теоретичні основи дослідження проблем формування і використання людського капіталу шляхом доповнення їх визначенням його як економічної категорії, що окреслює специфічну форму капіталу, сутністю якого є динамічна сукупність взаємопов'язаних ресурсів знань, умінь, навиків, кваліфікації, досвіду, здібностей і здоров'я, яка постійно розвивається, нарощується й удосконалюється і є іманентно невіддільною від його носіїв – людей;
- концептуальні положення щодо взаємозв'язку між здоров'ям як складовим елементом людського капіталу підприємств та економічним зростанням шляхом обґрунтування залежності, суть якої полягає в тому, що здоров'я є необхідною умовою, але не є достатнім чинником економічного зростання. І навпаки – економічне зростання визначає високий рівень економічного розвитку сучасних суспільств, хоча в той же час воно не є достатньою умовою високого рівня здоров'я, оскільки він залежить також від низки

інших чинників, зокрема від освіти, рівня та моделі культури, стилю життя тощо;

- теорія формування якості людського капіталу підприємства доповненням її теоретико-методологічними положеннями проведення дослідження ефективності оздоровчої діяльності у формуванні людського капіталу сільськогосподарських підприємств з врахуванням специфіки цих підприємств і середовища їх функціонування.

5. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Черевко Г., Вовк І. Соціальна відповідальність підприємств та здоров'я їх працівників. *Ефективна економіка*. 2024. №8. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.8.27> (1 авт. арк., дисертанту належить 0,8 авт. арк.; дисертантом ідентифіковано взаємозв'язок між ефективністю функціонування і конкурентоспроможністю підприємства та рівнем якості його людського капіталу, основною складовою якого є стан здоров'я працівників підприємства як носіїв цього капіталу, в контексті зміцнення їх здоров'я на робочому місці (WPH-Workplasepromotionhealth) в рамках CSR та зменшення їх вигорання (BUO) як одного із негативних наслідків незадовільної оздоровчої політики підприємств та недостатнього рівня відповідальності підприємств за стан здоров'я їх працівників).

2. Черевко Г., Вовк І. Особливості людського капіталу сільськогосподарських підприємств та причини їх виникнення. *Аграрна Економіка*. 2024. Т.17 №2. С. 104-114. DOI: <https://doi.org/10.31734/agrarecon2024.02.104> (1,08 авт. арк., дисертанту належить 0,9 авт. арк.; дисертантом обґрунтовано, що специфіка сільської місцевості в сукупності із специфікою галузі сільського господарства органічно накладають свій відбиток на особливості функціонування сільськогосподарських підприємств і, відповідно, формують особливості їх людського капіталу, оскільки ставлять до нього специфічні вимоги щодо рівня його якості та можливостей використання).

3. Черевко Г., Вовк І. Здоров'я в структурі людського капіталу як соціально-економічна категорія. *Аграрна Економіка*. 2024. Т. 17 №1. С. 47-61. DOI: <https://doi.org/10.31734/agrarecon2024.01.047> (1,46 авт. арк., дисертанту належить 1,2 авт. арк.; дисертантом проаналізовано еволюцію поняття і значення людського капіталу в контексті формування його структури, показано об'єктивну обумовленість комплексного врахування у ній здоров'я та обґрунтовано на цій основі необхідність сприйняття здоров'я в усіх його аспектах, зокрема і як соціально-економічної категорії; ідентифіковано підстави для ствердження наявності у здоров'я економічних і соціальних аспектів, що дає змогу розглядати здоров'я як соціально-економічну категорію).

4. Черевко, Г., Вовк, І. Здоров'я як елемент людського капіталу та чинник економічного зростання. *Вісник Львівського національного університету природокористування. Серія Економіка АПК*. 2023. (30). С. 7-15.

DOI: <https://doi.org/10.31734/economics2023.30.007> (1,12 авт. арк., дисертанту належить 0,78 авт. арк.; дисертантом проаналізовано, систематизовано й узагальнено інформацію щодо сутності та структури людського капіталу в контексті місця й ролі у ній здоров'я і представлено одержані результати у формі висновків).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Cherevko G., Vovk I. The influence of the health activities of agricultural enterprises on the formation of the quality of its human capital. *Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій: матеріали XXV Міжнародного науково-практичного форуму, 2-4 жовтня 2024 р. ЛНУП, 2024. С. 169-171 (0,24 авт. арк., дисертанту належить 0,15 авт. арк.; дисертантом виділено основні напрями діяльності сільськогосподарських підприємств, пов'язані з формуванням здоров'я його працівників, що забезпечує високу якість їх людського капіталу, та визначено умови, необхідні для ефективної реалізації його потенціалу).*

6. Вовк І. В., Черевко Г. В. Оздоровча діяльність підприємства та його конкурентоспроможність. *Global Scientific Innovations: From Idea to Implementation: The 3st International scientific and practical conference, 23-25 September 2024. EESF, Chernivtsi, Ukraine. 2024. С.55-58 (0,19 авт. арк., дисертанту належить 0,13 авт. арк.; дисертантом ідентифіковано залежність між інтенсивністю оздоровчої діяльності підприємства та рівнем його конкурентоспроможності).*

7. Черевко, Г., Вовк, І. Здоров'я та економічне зростання: взаємовплив та взаємозалежність. *Proceedings of the 13th International Scientific and Practical Conference «Challenges in Science of Nowadays», July 26-28, 2024. Washington, USA, 2024. №210. С. 15-18. Retrieved from <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/6733> (0,19 авт. арк., дисертанту належить 0,12 авт. арк.; дисертантом ідентифіковано наявність зворотного зв'язку між рівнем здоров'я працівників підприємства і ефективністю його функціонування).*

8. Черевко Г., Вовк І. Біоекономіка та здоров'я працівників. *Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств: матеріали XIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Проблематика 2024: «Ефективність біоекономічної моделі розвитку», з нагоди 70-річчя кафедри економіки. Львів: ЛНУП, 2024. С.17-19 (0,14 авт. арк., дисертанту належить 0,09 авт. арк.; дисертантом обґрунтовано значення та ідентифіковано умови імплементації моделі біоекономіки у практику господарювання як чинника покращення здоров'я працівників).*

9. Вовк І. В. Здоров'я і бізнес. *Студентська молодь і науковий прогрес: матеріали Міжнародного студентського наукового форуму, 4-6 жовтня 2023 р. Львів: ЛНУП, 2023. С. 557 (0,06 авт. арк.).*

10. Черевко Г., Вовк І. Оздоровча діяльність підприємства та його людський капітал в умовах циркулярної економіки. *Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств: матеріали XII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Проблематика 2023: Функціонування сільськогосподарських підприємств на засадах циркулярної*

економіки. Львів: ЛНУП, 2023. С.159-161 (0,12 авт. арк., дисертанту належить 0,08 авт. арк.; дисертантом обґрунтовано, що здоров'я як чинник якості та працездатності людського капіталу підприємства визначає можливості впровадження засад циркулярної економіки у цьому підприємстві, а також здоров'я працівників детермінуватиме ефективність економічного зростання підприємства).

11. Черевко Г. В., Вовк І. В. Людський капітал як об'єкт бухгалтерського обліку. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 22-23 березня 2022 р. Ч. 1. Львів: ЛНУП, 2022. С. 263-265 (0,16 авт. арк., дисертанту належить 0,09 авт. арк.; дисертантом обґрунтовано необхідність і доцільність відображення людського капіталу як найважливішого чинника розвитку сучасної економіки в системі традиційного бухгалтерського обліку).

12. Черевко Г. В., Вовк І. В. Підприємництво і здоров'я підприємців. *Організаційно-економічні та соціальні складові розвитку підприємництва*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 165-річчю заснування університету та 70-річчю створення економічного факультету. Львів: Львівський національний університет природокористування, 2022. С. 323-326 (0,21 авт. арк., дисертанту належить 0,16 авт. арк.; дисертантом обґрунтовано значення інвестицій у здоров'я підприємця як чинника ефективного функціонування його бізнесу).

13. Черевко Г. В., Вовк І. В. Фінансово-економічні аспекти формування людського капіталу. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 22-23 березня 2022 р. Ч. 1. Львів: ЛНУП, 2022. С.228-230 (0,16 авт. арк., дисертанту належить 0,10 авт. арк.; дисертантом обґрунтовано, що людський капітал, на відміну від реального та фінансового капіталу, не може бути предметом торгівельних трансакцій на ринку і не може змінити свого власника, однак за відповідну плату його можна здавати в оренду роботодавцям, а неможливість відокремити цей капітал від людини є основою його унікальності, яка, порівняно з іншими ресурсами підприємства, сприймається, серед іншого, й тим, що він може примножити свою вартість, тому основним фінансово-економічним важелем формування і розвитку людського капіталу підприємства повинна стати його оздоровча діяльність).

14. Вовк І. В. Оздоровча діяльність підприємства та ефективність його функціонування. *Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств*: матеріали XI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Проблематика 2022: Ефективність інноваційного розвитку аграрних підприємств, 2-3 червня 2022 р. Львів: Галицька видавнича спілка, 2022. С. 66-68 (0,14 авт. арк.).

15. Вовк І. В. Людський капітал, здоров'я та економічний розвиток: взаємозв'язок і проблеми. *Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій*: матеріали XXIII Міжнародного науково-практичного форуму, 4-6 жовтня 2022 р. ЛНУП, 2022. С.33-36 (0,24 авт. арк.).

Патенти, свідоцтва про державну реєстрацію авторського права на твір, охоронні документи

1. Черевко Г. В., Вовк І. В. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір наукова стаття «Здоров'я як елемент людського капіталу та чинник економічного зростання» № 131466 від 18.11.2024 р.

За результатами дослідження опубліковано 15 наукових праць, серед яких: 4 статті у наукових фахових виданнях, 11 публікацій у матеріалах науково-практичних конференцій. За кількістю та якістю наукові праці Вовка І.В., в яких опубліковані результати його дослідження, відповідають вимогам пп. 8 і 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44.

6. Оцінка мови і стилю дисертації.

Матеріал дисертаційної роботи викладений у логічній послідовності, доступний для сприйняття. Робота написана літературною українською мовою в науковому стилі. Таблиці та схеми виконані відповідно до встановлених вимог.

7. Практична цінність результатів дослідження.

Практичне значення результатів дослідження визначається можливістю використання сформованих рекомендацій щодо підвищення ефективності оздоровчої діяльності сільськогосподарських підприємств з метою покращення якості й підвищення ефективності використання потенціалу людського капіталу цих підприємств.

Пропозиції автора щодо покращення формування й підвищення рівня якості людського капіталу підприємства як вагомого чинника підвищення рівня ефективності його функціонування та конкурентоспроможності на ринках сільськогосподарської продукції схвалені та прийняті до використання у ПП «Західний Буг» (довідка від 10.05.2024 р.). Рекомендації автора щодо формування на підприємстві системи оздоровлення його працівників та комплексу відповідних мотиваційних заходів розглянуті та схвалені ТОВ «СЕ Бороднетце-Україна (довідка № 107/16 від 08.05.2024 р.). Рішенням керівництва ТОВ «АГРОЛАЙФ-ГРУП» прийнято до використання розроблені дисертантом рекомендації щодо вдосконалення системи організації діяльності, спрямованої на оздоровлення працівників та впровадження відповідної системи мотивації цих працівників, що позитивно впливатиме на ефективність використання потенціалу їх людського капіталу (довідка №165/24 від 14.05.2024 р.). Керівництво ТОВ «ПОДІЛЛЯ ОВОЧІ» розглянуло, схвалило і прийняло до врахування у своїй діяльності та в розробці її стратегії обґрунтовані дисертантом положення щодо значення, ролі та місця стану здоров'я трудових ресурсів як носіїв людського капіталу у формуванні високого рівня його якості й можливості реалізації його потенціалу у процесі функціонування підприємства (довідка №12 від 14.05.2024 р.)

Основні положення дисертаційного дослідження І.В. Вовка використовуються в навчальному процесі Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького при викладанні курсів «Економіка розвитку», «Потенціал підприємства», «Економіка підприємства», «Соціальна відповідальність» (довідка №01-25-09/31-0184 від 02.10.2024р.).

8. Загальний висновок та рекомендація дисертації до захисту в спеціалізованій вченій раді.

Дисертаційна робота Вовка Ігоря Васильовича «Ефективність оздоровчої діяльності у формуванні людського капіталу сільськогосподарських підприємств» є завершеним науковим дослідженням, виконаним дисертантом особисто, що свідчить про достатній рівень наукової підготовки її автора. Проведені дослідження та отримані результати привносять суттєвий внесок у вирішення питань, які мають важливе значення для економічної науки і практики. Робота містить обґрунтовані й достовірні висновки і пропозиції.

Представлена дисертаційна робота відповідає спеціальності 051 «Економіка» та вимогам пп. 5, 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44.

Дисертація Вовка Ігоря Васильовича «Ефективність оздоровчої діяльності у формуванні людського капіталу сільськогосподарських підприємств» рекомендується до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 051 «Економіка».

Головуючий на науковому семінарі
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри підприємництва та
торгівлі

Ігор ЯЦІВ

